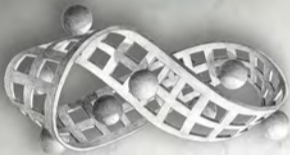

JOSEP BARJUAN I SANZ

TU PODRIES SER
IMMORTAL!

(COL·LECCIÓ NO-FICCIÓ) • 11

TU PODRIES SER IMMORTAL!

Josep Barjuan i Sanz

The logo for Quorum Llibres features a stylized 'Q' icon to the left of the text 'Quorum' in a bold, sans-serif font, with 'LLIBRES' in a smaller, all-caps font directly below it.

Quorum
LLIBRES

Primera edició: juny del 2021

© Josep Barjuan Sanz

© de l'edició:

Quorum Llibres

C/ de la Violeta, 6 • 43800 Valls

Tel. 977 60 25 91

quorum@quorumllibres.cat

www.quorumllibres.cat

Disseny i composició: 3 × Tres

Il·lustració de la coberta: J. Barjuan, *Eterns Escher-Möbius* (2021)
(homenatge a Maurits Cornelis Escher i a August Ferdinand Möbius)

Impressió: Romanyà Valls, SA

ISBN: 978-84-16342-49-5

DL T 300-2021

Els beneficis dels drets d'autor d'aquesta edició es destinaran íntegrament a l'organització Preinfant, d'ajuda a dones joves embarassades, amb risc d'exclusió i en altres situacions psicosocials i emocionals desfavorables.

A totes les dones del planeta,
hereves d'una injustícia evolutiva,
encara per resoldre,
que fan aquest món més bo.

ÍNDEX

PREFACI	5
MARC BIOLÒGIC, HISTÒRIC I SOCIAL.....	7
La incertesa de l'existència. La por a la mort. Les religions com a antídote a l'angoixa. El paper de la mort en els diversos pensaments filosòfics. Finitud i transcendència	9
La perpetuació de les espècies. La individualitat. La necessitat de transcendir de l'ésser humà. L'obra. La descendència.....	23
La genètica i les possibilitats de la clonació. Experiments amb animals. La medicina i la biologia com a modificadores de les lleis de la natura. El projecte Gilgamesh. Previsió de clonació humana. Bioètica	31
La identitat. La consciència de la individualitat. Trets biològics. Personalitat. Coneixements i formació. Identificadors socials i grups de pertinença. Obres i fites. El passat, vivències i experiències. La identitat digital. Les propietats	45
La memòria. El son, l'estat de coma: desconexions de la consciència. Les amnèsies i la recuperació de la identitat. Relació identitat-consciència-records	67
Principis organitzatius de les associacions humanes. La normativa i la legislació. La transitorietat, l'obsolescència i la caducitat de les normes. Tot es pot regular. Legislació actual sobre clonació i herències	77
La moral. Les civilitzacions i l'evolució moral. Manipulació de comportaments. <i>Fake news</i> i xarxes socials.....	93

La gestació subrogada. Els ventres de lloguer. Els límits de la propietat del propi cos. La desnaturalització o relativització de les lleis naturals. El principi de reciprocitat i el principi d'universalitat	105
Els drets humans. Universalisme o relativisme cultural? Legalitat, moralitat i justícia. Idees per viure al món. Hegel i el Zeitgeist.....	123
LA PROPOSTA	131
Tu podries ser immortal! Proposta. Autoreencarnació mitjançant clonació. Relació de les fases	133
Fases del procés. Planificació i document de transició. Organització de l'autoreencarnació pels marmessors. Estat transitori d'inconsciència. Desconnexió i gestació. Moment de l'autoreencarnació. Recuperació de la identitat. Retrobament. Valedors del procés de normalització de la nova identitat	137
La relació familiar. Exemples. Noves figures en l'arbre genealògic.....	153
Reptes legals. Modificació de normativa i legislació. Observacions legals.....	159
Relació cost-preu-valor. Aproximació al cost de l'autoreencarnació mitjançant clonació	165
Accés universal als serveis bàsics. La piràmide de necessitats. Limitacions per incapacitat econòmica. Seguretat Social. L'autoreencarnació en els sistemes de prestació generals	173
EPÍLEG.....	179
BIBLIOGRAFIA	191
BIBLIOGRAFIA WEB.....	193

PREFACI

Olivier Clerc (1961), escriptor docent francosuí, en el seu llibre *La grenouille qui ne savait pas qu'elle était cuite... et autres leçons de vie*, escrit el 2005 i traduït com *La granota que no sabia que estava bullida... i altres lliçons de vida*, recuperava la paràbola de la granota bullida, originària de segles enrere, que ha estat molt utilitzada en moltes i diverses disciplines, com l'ecologia i l'economia. I diu així: «Si fem una granota, sobtadament, en una olla d'aigua bullent, immediatament intentarà sortir. Però si fem la granota, en la mateixa olla, amb aigua a temperatura ambient, anem pujant la temperatura i arribem als 26 graus, la granota s'hi troba bé i es queda dintre de l'olla. Si anem augmentant lentament la temperatura, no percebrà el perill, fins que arribarà un moment en el qual s'atordirà i serà incapaç de sortir pels seus propis mitjans de l'olla i es bullirà.»

Alguns biòlegs contemporanis van suggerir que la premissa era falsa i que la termoregulació mitjançant el canvi d'ubicació era una estratègia de supervivència que feia inviable la paràbola. Però el 1988 es va demostrar que si la velocitat d'escalfament de la temperatura de l'aigua era inferior als 0,02 graus Celsius per minut, la granota es quedava quieta i, inexorablement, moria per cocció.

No tinc el gust de conèixer-vos. L'única cosa que sabem l'un de l'altre és que jo em moriré (pot ser ja ho estic!) i que vos també, encara que, a hores d'ara, vos sou viu i teniu la possibilitat de ser immortal.

Aquest és un dels objectius d'aquest assaig: assenyalar el camí pel qual tots podríem ser immortals. Però no és l'objectiu més important.

No sé quin ha estat el motiu pel qual llegiu aquestes paraules, però l'atzar ha volgut que les nostres consciències es creuessin per uns instants i penso aprofitar-los per compartir unes quantes reflexions producte d'algunes angoixes que probablement són comunes.

En la primera part del assaig, parlo dels mites i dels ritus, i del paper de les religions i les filosofies a través de la història enfront de la incertesa de l'existència i la por a la mort, de la identitat, de la necessitat de transcendir, de la moral, de les normes i les lleis, i de la genètica. En la segona part, que és la més propositiva, exposo el procés per dur a terme l'autoreencarnació mitjançant la clonació.

Aquesta proposta d'immortalitat és actualment viable segons els avenços tècnics i científics, però legalment comportaria una adaptació profunda de la normativa i remou les bases ètiques de les relacions humanes, del respecte al propi cos i del procés evolutiu de l'ésser humà.

Si en algun capítol sentiu la necessitat d'aturar la lectura d'aquestes reflexions compartides per la duresa dels plantejaments, us demano un darrer favor: llegiu l'epíleg, que, lluny de configurar-se com un epitafi de l'existència humana, pretén ser una benvinguda al repte reconfortant d'enfrontar-se a la pròpia consciència.

Quan entrem en una era en què la fam, la guerra i les malalties —malgrat tot— estan en vies de minimitzar els seus efectes devastadors, altres amenaces més subtils i més mortíferes inicien la seva aparició en el nostre planeta. I no són amenaces externes a l'ésser humà; ans al contrari. La manca de consciència col·lectiva, d'empatia i de compassió, agreujada per la concepció de la individualitat com a única via que ha de donar sentit a la nostra existència, al marge de concepcions col·lectives, fan que la posició moral i les seves derivades legals permetin situacions límits que poden derivar en canvis substancials i letals per a la supervivència de l'espècie.

La proposta d'immortalitat ja és possible, així com altres aventures tecnocientífiques en què s'exploren el límits de l'essència de la vida biològica i la digitalització i robotització de l'individu. I us ben asseguro que no és ciència-ficció.

Som en una cruïlla vital en què les nostres determinacions com a grup, però també com a individu, tindran una importància capital en un termini breu.

La proposta d'immortalitat és una excusa per reflexionar sobre la importància de les decisions personals i la postura moral, rigorosa i proactiva de l'individu enfront de les amenaces que ja s'han manifestat, davant de les quals sembla que nosaltres, com la granota, ens trobem força bé en l'aigua encara tèbia.

MARC BIOLÒGIC, HISTÒRIC I SOCIAL

LA INCERTESA DE L'EXISTÈNCIA. LA POR A LA MORT. LES RELIGIONS COM A ANTÍDOT A L'ANGOIXA. EL PAPER DE LA MORT EN ELS DIVERSOS PENSAMENTS FILOSÒFICS. FINITUD I TRANSCENDÈNCIA

«Quina sort tenen les vaques, que no tenen incertesa!»

El comentari va provocar en la trentena d'estudiants, que no passaven dels dotze anys, una riallada continguda. Érem a classe de química de l'Institut Juan de Àustria del segon curs de batxillerat a la Barcelona del 1969. El professor, Antonio Valenciano, un docent respectuós i pausat, era una persona sàvia que havia arribat al coneixement dels continguts transcendents de l'existència, que en aquells moments ens havia traspasat la clau de moltes portes que ens trobaríem en el nostre incert trajecte.

Tothom va riure, per allò de les vaques, però cap de nosaltres va entendre la profunditat d'aquella frase: «Quina sort tenen les vaques, que no tenen incertesa!»

La incertesa de l'existència. La por a la mort

Els geòlegs i geofísics moderns consideren que l'edat de la Terra és d'uns 4.470 milions d'anys. Aquesta datació, basada en la transformació del hafni 182 en tungstè 182, va ser determinada per John Rudge i altres col·laboradors, del Departament de Ciències de la Terra de la Universitat de Cambridge, el 2010.

Es creu que la vida al planeta Terra es va originar fa uns 4.000 milions d'anys i es considera que l'espècie *Homo sapiens* va aparèixer fa uns 200.000 anys.

Hi ha almenys tres tipus d'explicacions sobre com va començar la vida al planeta. La primera i més antiga de les hipòtesis suggereix que la vida va ser creada per un ésser o esperit suprem. La majoria de les cultures i religions tenen les seves pròpies explicacions sobre la creació, que han anat passant de generació a generació. Atenent que els fonaments d'aquestes idees no poden

ser provats o desaprovats, aquestes teories se situen fora de les fronteres de la ciència.

La segona sèrie d'hipòtesis suggereix que la vida va començar en una altra part de l'univers i va arribar a la Terra per casualitat, a causa del xoc d'un cometa o d'un meteorit (panspèrnia).

La tercera, la hipòtesi més acceptada en la comunitat científica, diu que la vida va començar fa aproximadament 4.000 milions d'anys, com a resultat d'una seqüència complexa de reaccions químiques que es van succeir de manera espontània a l'atmosfera de la Terra (generació espontània o abiogènesi).

Parlem de molts i molts anys i des d'aquesta perspectiva s'entenen les teories evolucionistes de l'existència de l'ésser humà.

De totes les comparacions que he llegit per intentar imaginar tot aquest procés evolutiu i la incidència de l'ésser humà en la història del món, la que més m'agrada és la que planteja com seria si es reduís tot el temps transcorregut des de l'origen de la Terra fins als nostres dies a un sol any: 365 dies.

Seguint aquest símil de l'any, l'origen de la Terra se situaria l'1 de gener. Ara faria 4.470 milions d'anys.

El primer vestigi de vida, la més bàsica, a mitjans de febrer. Fa 4.000 milions d'anys.

L'era primària començaria a primers de setembre.

Els primers peixos, que apareixen al silurià, ho farien a finals d'octubre.

Els mamífers, corresponents al període juràssic, apareixerien a finals de novembre.

El primer homínid, l'australopitec, naixeria el 31 de desembre, l'últim dia de l'any, sobre les nou del vespre.

L'*Homo sapiens*, suposadament nosaltres, apareixeria el mateix 31 de desembre, a dos quarts de dotze de la nit.

És a dir, que el gènere humà faria només trenta minuts que existiria en aquest imaginari any de l'evolució.

L'any 0 de l'era cristiana, ara fa 2021 anys, s'hauria de situar catorze segons abans de finalitzar l'any.

No sabem amb certesa quants milers d'anys va durar el procés de presa de consciència, però quan l'ésser humà va adonar-se de la seva existència, probablement va experimentar una gran satisfacció al seu interior, el gran plaer vital de sentir-se amo del seu esdevenir, i, de sobte, paral·lelament, també va néixer la persistent i tossuda angoixa de deixar d'existir: la por a la mort.

Les religions com a antídote a l'angoixa

Les dues preguntes essencials de la humanitat són: «d'on venim?» i «on anem quan ens morim?» (si és que hem d'anar a algun «lloc»).

Des del començament de la consciència de la nostra existència va sorgir la necessitat de buscar explicacions al nostre desconeixement vital en l'àmbit sobrenatural.

Va aparèixer la necessitat de trobar un ésser superior, sobrenatural, sagrat o diví, que concentrés la màxima veritat, que pogués explicar les nostres ignoràncies i pogués calmar l'angoixa de la desaparició carnal.

Aquestes necessitats van propiciar el naixement de la religió o, més ben dit, de les religions.

Com deia Conrad Phillip Kottak en el seu llibre *Antropología cultural*, «atesa la universalitat de la seva expressió, no es pot parlar de religió sinó de religions, amb una concreció històrica definida. Aquesta existència històricament definida permet parlar de diversos rols de les religions: des del que va permetre a l'home primitiu adaptar-se a l'esfereïdora realitat reflexiva que l'enfrontà a la seva pròpia mort fins al de ser eina de control social o de creació de comunitat social, o d'actuar com una eina d'ecologia, com a adaptació cultural a un entorn rude o canviant, o un instrument de canvi social, tant si és de progrés com si és de regressió».

Totes les religions, tant si parlem d'animisme com de politeisme o de monoteisme, totes, intenten donar resposta a l'interrogant de l'origen de la nostra existència, com el gran enigma de la incertesa del «més-enllà».

Tant les religions abrahàmiques, que comprenen el cristianisme, l'islam i el judaisme, seguides actualment per més de 3.400 milions de persones, com les religions índies, com l'hinduisme, el budisme i la resta de religions asiàtiques, iràniques, de la diàspora africana i indígenes, intenten explicar, amb més o menys encert, l'origen de la matèria, de la vida i del nostre destí una vegada traspasat el llindar de la vida: la mort.

Com explica Edgar Morin al llibre *El hombre y la muerte*, «la religió és la forma necessàriament patològica de la reivindicació normal de la immortalitat de l'ésser humà, que s'esforça a convertir en normal la situació patològica de l'individu mortal».

A banda de satisfer aquesta necessitat de resposta de l'ésser humà, les religions també han aconpleert un paper social, ja que han establert pautes

de comportament i de regulació de relacions a les comunitats. Com diu Yuva Noah Harari a *Sàpiens, una breu història de la humanitat*, «la religió es pot definir com un sistema de normes i valors humans que es basa en la creença d'un ordre sobrehumà que emana d'una autoritat suprema inqüestionable».

El paper crucial de la religió, doncs, ha consistit a donar una legitimitat sobrehumana a les fràgils normes de comportament social i les ha transformat en lleis fonamentals inqüestionables.

Aquesta capacitat de legitimar ordres socials ha estat sovint aprofitada per col·lectius de poder per controlar les societats. Però aquest no és l'aspecte que ens interessa destacar en el nostre fil argumental. Volem desgranar les diverses postures de cada religió enfront de la mort.

El politeisme grec i romà també creia en una altra vida després de la mort.

Els politeistes grecs creien en la idea que els mortals eren jutjats després de la mort i se'ls recompensava o malèia.

Una vegada morta la persona, l'ànima, *Eidolon*, representada com una figura alada, havia de travessar el riu *Aqueront* ajudada pel barquer *Caront*, a qui havia de donar un òbol. Per això es posava una moneda sota la llengua del difunt.

Una vegada arribada al regne d'*Hades*, era jutjada i, en cas d'haver estat pietosa en vida, passava als *Camps Elisis*, al jardí de les *Hespèrides*, on l'esperaven els millors menjars, dones belles, homes joves, música, balls i ambrosies. En canvi, si no passava el judici de bona persona, se la condemnava a passar la resta de l'eternitat al *Tàrtar*, per purgar les penes amb els càstigs més atroços.

Els politeistes de l'antiga Roma van adoptar la mateixa mitologia que els grecs i en van adaptar els noms a les seves tradicions.

Després de morir, els romans també creien que el difunt era traslladat al «més-enllà» en la barca de *Caront*. Perquè el barquer acceptés fer el viatge, se l'havia de compensar amb dues monedes de plata. Per aquest motiu la majoria de difunts a Roma eren enterrats amb dos òbols a les parpelles.

Plutó, déu dels morts, regnava a l'inframón, en comptes de l'*Hades* grec. A aquest inframón l'anomenaven *Avern*. Els antics romans creien que la localització del més-enllà es trobava a la profunditat de la terra.

Un cop jutjada la persona, hi havia tres destinacions possibles: els guerrers que morien amb honor i els emperadors estimats pel poble anaven al paradís

anomenat *Camps Elisis*. Després hi havia els prats d'*Asfòdels*, on residien les ànimes de les persones que havien tingut una vida equilibrada entre el bé i el mal. El *Tàrtar* era el tercer lloc reservat per a les persones que havien tingut un judici negatiu.

Els ciutadans de l'antic Egipte creien que després de la mort hi havia una vida pròspera en què el difunt, no només es reunia amb els seus amics i familiars sinó que també es podia endur les seves possessions. Per això, els rituals d'embalsament (momificació) eren fonamentals per a la bona preservació de les persones de més importància social, que eren enterrades amb els objectes més preuats i estimats pel mort.

També hi havia un judici abans d'entrar al més-enllà. Els antics egipcis consideraven que l'esperit humà estava conformat pel *Ba* (ànima), el *Ka* (força vital) i altres components. Creien que l'esperit dels difunts era conduït per *Anubis* cap al lloc del judici, a la «sala de les dues veritats», i el cor del mort, que era el símbol de la moralitat del difunt, es pesava en una balança, contra una ploma, que representava el símbol de *Ma'at* (dea de la veritat). Si el resultat era favorable, el difunt era portat a *Osiris*, déu de la mort i del més-enllà. Si la sentència era negativa, la diablessa *Ammut*, «la devoradora de cors», que es representava com un ésser barreja de cocodril, lleó i hipopòtam, destruïa aquell cor, no se li permetia l'entrada al paradís etern, l'*Aaru*, i se li impedia la immortalitat.

Si el judici era favorable, no s'adquiria la immortalitat automàticament, ja que l'esperit del just havia de continuar un camí llarg i difícil, per aconseguir arribar a la felicitat en els fèrtils camps de l'*Aaru*.

En aquest viatge, estava exposat a múltiples perills i, per evitar-los, l'esperit del difunt depenia de l'energia i dels coneixements que hagués adquirit en la vida passada, i de les paraules màgiques registrades al Llibre dels Morts, que havien deixat dintre de la tomba. A més, necessitava l'ajuda proporcionada pels parents i amics que encara vivien a la Terra, ja que ells li asseguraven la conservació del cos perquè pogués tornar a utilitzar-lo quan arribés a la immortalitat.

El cristianisme, com totes les religions abrahàmiques, és monoteïsta (creu en l'existència d'un sol déu).

Déu, paraula derivada del vocable grec *Zeus*, un dels principals déus hel·lènics, és una entitat no corpòria i eterna, amb els atributs de l'omnipotència,

omnisciència i omnipresència, creadora de tot el que existeix i font última de la bondat moral dels actes humans.

En la tradició cristiana es proclama l'existència d'una altra vida més enllà del pas puntual per la Terra. Quan una persona mor, se li fa un judici particular i, si el traspassat està en la gràcia i amiatat de Déu i està en perfecte estat de purificació, accedeix al cel, on esperarà l'hora del judici final. Si, per contra, la persona no s'ha penedit dels pecats i no és redimida, anirà a l'infern, on esperarà l'hora del judici final, però suportant tota mena de càstigs i turments.

A banda de cel i infern, hi ha dos estats més on poden residir les ànimes cristianes: el purgatori, pas previ per accedir al cel de les persones imperfectament purificades, i els llimbs, on es troben les ànimes dels justos esperant la redempció i també les ànimes dels infants morts abans de ser batejats.

Els cristians creuen en un judici final en un context apocalíptic a la fi dels temps, en què prèviament hauran ressuscitat tots els morts, moment que es decidirà la destinació final de la humanitat.

En les religions politeïstes existien déus benignes i déus malignes. El bé i el mal eren representats per deïtats diverses, cadascuna de les quals volia influir en les persones segons les assignacions morals i atributs que, a través del temps, els sacerdots i la tradició van anant forjant. Cada ésser humà havia d'escollir el seu camí segons el lliure albir, la hipotètica capacitat de l'ésser humà de poder exercir el control sobre les seves accions.

En les religions monoteïstes hi ha una gran paradoxa. Per justificar el lliure albir i la tria entre el bé i el mal, es crea la figura del maligne *Satan* (del grec *satanas* 'aquell que s'oposa'), que actua independentment de Déu provocant els éssers humans per desobeir les proclames divines i infringeix tota mena de turments a les ànimes de l'infern. Si Déu és totpoderós i creador de tot el que existeix, com es pot explicar aquesta existència independitzada del maligne?

L'islamisme també és monoteïsta i el seu déu és Al·là (que vol dir 'déu' en àrab).

També creu en una altra vida després de la mort i en l'existència d'un paradís per als creients honestos i bondadosos, el *Yanna*, i l'infern per als infidels i impurs, el *Nār*.

Segons l'islam, la mort de les persones no significa la seva aniquilació. Amb la mort, l'esperit, que és imperible, s'allibera, talla els seus llaços amb el cos per prosseguir la seva existència particular sense el cos.

D'acord amb el sagrat *Alcorà*, l'ànima, després de la mort passa per dues etapes: la primera s'anomena *Barzaj*, que significa 'interval' i és finita i de transició, com el món present; la segona és el món de el gran judici final, o *Yawm a el-Qiyama*, que és infinit.

Al *Barzaj* hi succeeixen tres esdeveniments després de la mort:

- La separació de l'ànima i el cos, per l'àngel de la Mort, que es durà a terme de manera més o menys dolorosa segons com hagi estat de justa cada persona.
- L'interrogatori, que faran els àngels *Munkar* i *Nakir*.
- El *Waahash* o l'horror de la tomba, el grau del qual dependrà de si la persona va ser justa en vida o no.

L'ànima descansarà en pau o en turment tot esperant el *Yawm a el-Qiyama* segons les seves respostes a les preguntes de l'interrogatori.

Com moltes religions, l'islam també premia o castiga, al més-enllà, el comportament dels homes a la Terra segons les regles i normes divinament establertes, però especialment motiva els màrtirs del *ghihad* per compensar-los amb un premi especial, que consisteix en set senyals o recompenses. Una és la concessió als homes de 72 dones verges (*hurís*). Les dones, en canvi, rebran al paradís un sol home «amb el qual estaran satisfetes».

El judaisme és la religió del poble jueu. És la més antiga de les tres religions monoteistes majoritàries i una de les tradicions religioses més antigues que encara es practiquen.

La creença en una altra vida, en un món per venir (*Olam Havà* 'el món esdevenidor') en què la persona és jutjada i la seva ànima continua florint, està arrelada en el pensament hebreu.

Els llibres més antics de la *Torà* parlen que l'estada de l'ésser humà a la Terra ve seguida per un descens fins al *Sheol* o *Xeol*, equivalent als de la regió de l'hades i dels inferns, amb què els hebreus designaven el regne, o lloc de sojorn, dels morts. Allà la persona que mor es reuneix amb els seus familiars. Es parla d'un lloc del qual no hi ha retorn, però no és equivalent a l'infern cristià, ja que no és un lloc de càstig.

Només Déu té poder sobre el *Sheol* i pot treure'n aquells que en són dignes.

Els esdeveniments de la fi del món són similars en el judaisme i el cristianisme: l'abominació del Temple de Jerusalem, la nova creació, el judici final i el govern diví, que inclou l'arribada del messiès.

Al judici final es jutjaran tots els homes i dones, i els morts ressuscitaran i es reuniran amb les seves ànimes.

Aquí apareix la idea del paradís i de l'infern. Els justos aniran al *Gan Edén*, el jardí de l'Edèn creat per Déu per a Adam i Eva. Els malvats aniran a l'infern (*Gue-hinnom*), que apareix a la Bíblia com una vall, al sud de Jerusalem, on es practicava el culte pagà.

Tant l'hinduisme com el budisme incorporen en les seves creences una altra fórmula per eliminar l'angoixa de l'ésser humà davant l'amenaça de la mort: la reencarnació, l'etern retorn.

El budisme és una doctrina filosòfica oriental basada en els ensenyaments de *Siddharta Gautama* (el *Buda* històric 566 aC – 486 aC). Una branca d'aquesta doctrina esdevingué, amb el temps, un sistema religiós.

El budisme pren de l'hinduisme la doctrina del *samsara*, segons la qual es creu que tots els éssers passen per un cicle incessant de naixement, mort i renaixement fins que troben el mitjà d'alliberament: el *nirvana*. Es creu que *Buda* va aconseguir el *nirvana* a través de la consecució de les *Quatre Nobles Veritats*, les quals que representen els veritables pilars del budisme:

1. Tota existència és sofriment.
2. La causa del sofriment és el desig.
3. El sofriment es pot acabar eliminant-ne la causa.
4. El camí per eliminar el desig és l'Òctuple Noble Sender. Els elements que la componen són la comprensió correcta, el pensament correcte, la paraula correcta, l'acció correcta, els mitjans de vida correctes, l'esforç correcte, l'atenció correcta, la concentració correcta.

Durant el decurs de la vida dels individus, les accions comeses (el *karma*) determinen el destí futur de cadascú en el procés d'esdevenir (evoluciona o involuciona); el *karma* s'hereta quan l'ésser torna a néixer tal com es trobava en el moment de la mort. En el moment de la mort, els impulsos volutius són transmesos a una estructura conscient, l'ànima, que després d'un període intermedi —anomenat *bardo*—, forma la base d'una nova estructura

biològica de la qual resultarà el renaixement i una nova vida. Aquest procés es considera que es repeteix fins que la persona assoleix l'alliberament.

Per a tot budista, l'experiència de la mort es converteix en un succés molt important, ja que representa l'oportunitat per expandir la consciència i afavorir un renaixement millor en la vida següent.

Els sis nivells de reencarnació del *samsara* també anomenats regnes d'existència, són els possibles destins en els quals reneixen els éssers sensibles fins que no s'hagin alliberat i hagin arribat a la il·luminació.

Els sis regnes d'existència són:

- El regne dels déus, dotats de felicitat i orgull (*Deva*).
- El regne dels semidéus, caracteritzats per la gelosia i l'enveja (*Asura*).
- El regne dels humans, basat en el desig, l'afecció, la passió i el dubte (*Manusya*).
- El regne animal, determinat per l'estupidesa i el prejudici (*Tiryag-yoni*).
- El regne dels esperits famolencs, estat de ser possessiu i avariciós (*Pretas*).
- El regne de el sofriment, equivalent a l'infern (*Narakas*).

En funció de les accions positives o negatives (*karma*) que es realitzen en vida i, una vegada traspassada aquesta vida, en el procés denominat *bardo*, l'esperit es reencarna en un ésser d'aquests sis regnes d'existència. L'únic regne des d'on es pot aconseguir l'alliberació total o *nirvana* és el regne dels humans.

L'hinduisme (en sànscrit *Sanātana Dharma* 'la llei eterna') és un terme que expressa un conjunt de creences i pràctiques espirituals a l'Índia que reconeixen l'autoritat dels *Vedes* (textos sagrats), l'origen dels quals es remunta a fa més de 3.500 anys. Si es considerés una religió, seria la tercera a escala mundial, amb aproximadament 1.000 milions de practicants, el 96% dels quals viuen al subcontinent indi.

L'hinduisme es basa en els ensenyaments vàedics, segons els quals hi ha un cicle etern de reencarnacions, del qual es pot sortir mitjançant les bones accions, que es basen en la pietat cap al proïsme, la contemplació i l'honor a les divinitats i els ritus. En l'hinduisme hi ha creences diverses, però bàsicament els hinduistes creuen que darrere de l'univers visible (*maya*), al qual atribueixen cicles successius de creació i destrucció, hi ha una altra existència eterna i sense canvis. Abandonar el cicle de reencarnacions (*samsara*) i tornar a l'univers espiritual és l'objectiu últim dels hinduistes.

Brahma és, segons l'hinduisme, el déu creador de tot el que existeix, però hi ha altres déus que encarnen diverses virtuts i atributs, conseqüència de la gran varietat de creences i pràctiques que acull l'hinduisme en el seu interior.

La tradició índia, i també l'hinduisme, divideix la societat en quatre castes:

- Sacerdots, professors, estudiosos... (*Brahmans*)
- Reis, prínceps, militars i polítics... (*Chatrias*)
- Artesans, comerciants, agricultors, pastors... (*Vaixyes*)
- Esclaus, obrers, camperols... (*Xudres*)

Al marge d'aquest sistema de castes, hi ha un gran nombre d'individus que no exerceix les activitats «pures» i queda relegat a les activitats considerades religiosament com a «impures», cosa que fa que se'ls consideri «intocables», ja que, a causa d'aquestes activitats, el simple fet de tocar-los podria contaminar les persones de castes superiors. Són els *Pàries*.

La qualitat de la reencarnació ve determinada pel mèrit o la manca de mèrits que hagi acumulat cada persona com a resultat de les seves actuacions (*karma*), d'allò que l'ànima hagi fet en la seva vida o vides passades.

Les ànimes dels que fan el mal reneixen en nivells «inferiors» (una casta inferior, animals, o en estats encara més inferiors de vivència infernal). Es pot millorar el *karma* amb la pràctica del ioga, les bones accions, l'ascetisme i l'oferiment ritual.

Totes les religions, d'una o altra manera, faciliten als creients una possibilitat de transcendir la mort; bé mitjançant una resurrecció futura, previ pas de les ànimes per un estat intermedi als cels o als inferns, o bé mitjançant la reencarnació en altres éssers fins a arribar a l'alliberament total.

És ben cert que la ciència posa cada vegada més difícil compatibilitzar les creences religioses amb la contundència dels descobriments científics i les lleis biològiques, però la fe es manifesta per sobre de la necessitat de posseir evidències que demostrin la veritat.

Malgrat aquesta disjuntiva, la proposta d'aquest assaig postula que la ciència és la que ens ajudarà a aconseguir l'autoreencarnació i, per tant, la «immortalitat», una hipòtesi rebutjada des del principi dels temps pel mateix mètode científic.

El paper de la mort en els diversos pensaments filosòfics

Però no només les religions han subministrat al llarg de la història bàlsams per al terrible neguit de la finitud de l'ésser humà. Els diversos corrents filosòfics, a través de tots els temps, han recollit en els seus idearis i manifestos l'explicació de l'existència, així com les diverses visions del que ens espera, o no, després de la mort.

En l'antiguitat, ja els pitagòrics defensaven la transmigració de les ànimes (metempsicosi). Les propostes filosòfiques d'Heràclit (540 aC–480 aC) en recollien també una concepció semblant, lligada a la noció de l'etern retorn. No obstant això, fonamentalment, els defensors d'aquesta tesi van ser els estoics. En la seva concepció cíclica del temps, propugnaven el renaixement del món després d'un cicle total al final de l'*ekpyrosis* (destrucció periòdica de l'univers).

Per a Plató i també per a Aristòtil (s. iv aC), l'ésser humà es compon de dos elements (cos i ànima). El cos és una identitat purament sensible. Les ànimes no són matèria, sinó un principi espiritual, una força o un principi vital gràcies al qual els éssers es poden moure. Plató diu: «L'home és ànima i el cos és la seva presó.» L'ànima existeix abans que el cos i continuarà existint un cop el cos hagi mort.

Diògenes, fundador del corrent filosòfic denominat cinisme, propugnava que la mort no era un mal, ja que no en tenim consciència.

En la filosofia clàssica, l'escepticisme és un corrent filosòfic basat en el dubte i va ser desenvolupat a l'escola de Pirró d'Elis (s. III aC), que deia que «no afirmava res, només opinava». Actualment, l'escepticisme científic, també anomenat *escepticisme racional*, és una postura epistemològica en què hom qüestiona la veracitat d'afirmacions mancades d'una prova empírica. Generalment, un científic escèptic es dedica a examinar críticament afirmacions i teories que considera alienes a la ciència convencional.

Richard Dawkins (1941) assenyala la religió com a font de violència i considera el creacionisme com una amenaça contra la biologia.

Els escèptics no poden acceptar la vida després de la mort perquè la consideren indemostrable.

L'ètica estoica (Zenò d'Elea, s. iv aC) es basa en una concepció particular del món: el cosmos està governat per una llei o raó universal que determina el destí de tot el que s'hi esdevé, que és la mateixa tant per a la natura com per a l'ésser humà. Per tant, l'ésser humà està limitat per un destí inexorable que no pot controlar, davant el qual només pot resignar-s'hi.

Concep Déu com una ànima del món o ment que tot ho regeix i res ni ningú pot sostreure's de les seves lleis. També té una concepció cíclica del temps, en què el món evoluciona segons grans cicles còsmics (*aión* 'any còsmic'), a la fi dels quals tot torna a començar de nou, fins i tot nosaltres mateixos.

L'epicureisme (Epicur, s. III aC, hedonisme) és un moviment que abasta l'assoliment d'una vida feliç mitjançant la recerca intel·ligent de plaers, un equilibri perfecte entre la ment i el cos que proporciona la serenitat espiritual: l'ataràxia.

L'ésser humà es compon de cos i ànima, però els plaers de l'ànima són superiors als del cos. Segons la seva opinió, la pau interior es pot aconseguir al reduir les necessitats del cos i posar fi a les inquietuds i temors.

L'epicureisme no nega l'existència dels déus; més aviat nega la seva participació en el món. Segons l'epicureisme, els déus no interfereixen en les vides humanes ni en la resta de l'univers de cap manera. Alguns erudits diuen que l'epicureisme considera que els déus existeixen fora de la ment com a objectes materials.

L'ètica epicúria diu que per viure una vida feliç, és molt important superar la por a la mort. Epicur va dir que no cal témer la mort perquè «la mort és privació de sensació i, per tant, no comporta cap dolor. Quan nosaltres hi som, la mort no hi és. Quan la mort hi serà, nosaltres no hi serem».

L'humanisme (s. xv) recupera moltes tendències filosòfiques grecollatines i considera l'ésser humà el centre de l'univers; per tant, defensa la independència de l'ésser humà i de la societat, lliure de tota influència religiosa.

Les idees humanistes abracen el concepte d'agnosticisme, que entén la fe només com una opció personal de cada individu i promulguen que les necessitats de la sensibilitat i de la intel·ligència humana poden ser satisfetes sense haver d'acceptar l'existència de Déu i la predicació de les religions.

Malgrat això, molts corrents denominats humanistes es desenvolupen en la fe catòlica i, per tant, donen suport a les idees de vida després de la mort i resurrecció després del judici final.

És cert, però, que des de la seva formulació es van revisar profundament els valors de l'Església i es van replantejar els principis morals i ètics que van generar la ruptura de l'organització eclesiàstica dominant, de manera que van aparèixer les doctrines luteranes, calvinistes, anglicanes i d'altres.

El racionalisme, el fundador del qual es pot considerar que va ser Descartes (1596-1650), és un corrent de pensament, una actitud filosòfica que considera que l'única manera verdadera de conèixer, comprendre o interpretar la realitat és per mitjà de la raó, ja que els sentits són insuficients i fins i tot poden ser enganyosos.

La frase de Descartes «penso, per tant existeixo» expressa un dels principis fonamentals del racionalisme; pensar és una prova de la preexistència de ser.

El racionalisme revalida l'existència de l'ànima en l'ésser humà i argumenta l'existència de Déu amb la raó. Déu és, per tant, causa de tot, i com a causa conté més realitat que l'efecte. El jo finit necessita una causa infinita.

Malgrat això, els racionalistes rebutgen qualsevulla creença basada solament en la fe.

No és massa eixelebrat pensar que la justificació de Déu mitjançant la raó, de Descartes, no sigui més que una concessió als corrents predominants en els cercles de poder de l'època.

Actualment els moviments racionalistes estan íntimament units a l'ateisme.

És extremadament curiós que fins i tot l'existencialisme, que promulga que l'ésser humà està per sobre de la seva essència, i que van estendre, entre finals del segle XIX i la primera meitat del segle XX, filòsofs i escriptors com Nietzsche, Schopenhauer, Jean-Paul Sartre, Simone de Beauvoir i Albert Camus, inclogui una branca denominada existencialisme cristià, que accepta la idea de l'existència de Déu i, per tant, incorpora els conceptes de «vida» posterior a la mort i resurrecció després del judici final. Autors com Kierkegaard, Unamuno o Dostoievski van ser alguns propulsors d'aquests corrents.

Finitud i transcendència

Davant d'aquestes dades, ens enganyaríem si no acceptéssim que la por a la mort i la necessitat de construir-nos mites i teories a mida per calmar les angoixes que ens produeixen aquestes incerteses, han ocupat una immensitat del nostre breu temps i han estat determinants per a l'esdevenir de la història de les civilitzacions.

Tant en els plantejaments religiosos com en els filosòfics, la necessitat d'establir certeses que justifiquin les nostres vivències i apaivaguin les nostres pors, ha estat transcendental. Com diu H.G. Gadamer, «la veritable experiència és aquella en la qual l'ésser humà és conscient de la seva finitud. És llavors quan es desvetlla com una pura ficció la idea que es pot fer marxa enrere de tot i que sempre hi ha temps per a tot».

Com diu Joan Carles Mèlich en el seu llibre *Filosofia de la finitud*, «la cultura, mitjançant els seus *artefactes simbòlics*, ha intentat que els éssers humans poguessin reduir l'angoixa de la finitud. Aquests *artefactes* són fonamentalment de dos tipus: els mites i els ritus».

I així ha estat. La història i el nostre present estan plens de ritus i mites que intenten respondre als nostres dubtes existencials i a la necessitat recurrent de transcendir i recuperar la nostra individualitat infinitament.

I mentrestant l'angoixa persisteix.

«Quina sort tenen les vaques, que no tenen incerteses!»